

Comentariu - Enigma Otiliei

Romanele lui George Calinescu dovedesc talentul epic al autorului. Ca si in cazul lui Lucian Blaga sau a lui Mircea Eliade, opera epica a lui Calinescu se poate impune si singura dincolo de celelalte preocupari ale autorului: critic si istoric literar, estetician. Fara indoiala exista si interferente intre romanele sale si opera critica dar cu siguranta, Calinescu ar fi ramas in istoria literaturii romane chiar daca ar fi fost doar prozator.

In toate romanele sale: "Cartea nuntii", "Enigma Otiliei", "Bietul Ioanide", "Scrinul negru" George Calinescu impune o structura baroca. Barocul asa cum constata Nicoale Manolescu se caracterizeaza in proza lui Calinescu prin grotesc. In romanele sale intalnim o concentrare de motive vizibile initial la scriitorii anteriori. Astfel, tipologia avarului in care se incadreaza mos Costache Giurgiuveanu din "Enigma Otiliei" apare mai intai in nuvela "Hagi Tudose" a lui Barbu Stefanescu Delavrancea. Tipologia parvenitului de care apartine Stanica Ratiu, personaj al acelui roman este vizibila initial la Nicolae Filimon in "Ciocoi vechi si noi" prin Dinu Paturica. Motivul "clanului" o trasatura comuna a tuturor romanului calinesciene este intrebuintat si de I.L. Caragiale in comediile sale dar si de Hortensia Papadat-Bengescu in "Ciclul Halipilor".

Optiunea autorului "Enigmei Otiliei" este pentru metoda balzaciana. Balzac isi explica tehnica narativa prin faptul ca personajele pot fi caracterizate in functie de mediul in care traiesc, vestimentatie, mimica, gestic, reactii. Este surprinzatoare frapanta asemanare intre modul in care incep romanul "Eugenie Grandete" de Balzac si "Enigma Otiliei" de George Calinescu. Totusi, Nicoale Manolescu in capitolul "ochiul estetului" din "Arca lui Noe" considera ca in cazul romanului lui G. Calinescu trebuie sa vorbim despre "balzacianism fara Balzac". In mod clar Calinescu este un prozator original; el foloseste metoda balzaciana doar ca pretext pentru estetizarea realitatii narate. Chiar inceputul romanului "Enigma Otiliei" indreptateste aceasta afirmatie. In drumul pe strada Antim catre casa unchiului sau Costache Giurgiuveanu, Felix Sima admira casele Bucurestiului. De fapt perspectiva nu apartine personajului cum ar parea la prima vedere ci autorului care sa stie ca era pasionat de arhitectura. Felix nu putea avea atatea notiuni la varsta de doar 18 ani, mai ales ca se pregatea pentru Medicina.

Nu intamplator protagonistul romanului "Bietul Ioanide" al carui nume apare si in titlu este arhitect. Ioanide devine astfel un alter ego al autorului. Ioanide este pasionat in primul rand de arhitectura greaca intrand in contrast cu Pomponescu, un arhitect mediocru care considera ca betonul, cel mai adecvat material de constructie.

In "Noi probleme ale romanului" Jean Ricardou observa ca analiza unui text trebuie sa inceapa chiar de la titlu. Initial, titlul romanului fusese "Parintii Otiliei". Otilia era orfana iar autorul ii viza ca posibili parinti pe mos Costache Giurgiuveanu si Pascalopol. Acesta din urma se dovedeste a fi un personaj complex fiind fata de Otilia ocrotitor ca un pater dar in acelasi timp o iubeste ca un barbat, in final casatorindu-se cu ea. La sugestia editorului sau Al. Rosetti, G. Calinescu va schimba titlul romanului in "Enigma Otiliei".

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Conform clasificării lui Gerard Genette din "Seuils" titlul Enigma Otiliei este în egală măsură tematic/obiectual și subiectual. Primul termen "enigma" corespunde temei textuale. Prin Otilia se creează ideea enigmaticului feminin. Se poate spune că Felix și Pascalopol, cei doi rivali dau din interior titlul romanului; pentru amândoi Otilia este o enigma. Tema enigmaticului feminin era predilectă în epocă. De altfel această realitate apare în literatura română începând cu romanismul. Încă din pasoptism apar romane ca "Tainele inimei" de Mihail Kogălniceanu și "Manoil și Elena" de Dimitrie Bolintineanu.

"Enigma Otiliei" este în egală măsură roman obiectiv, doric în clasificarea lui Manolescu din "Arca lui Noe" și de creație în terminologia lui Garabet Ibraileanu din studiul "Creație și analiză". Perspectiva obiectivă aparține unui narator omniscient și extradiegetic care nu se confundă cu nici unul dintre personajele sale. Începutul romanului reflectă caracteristicile textului doric. În primul rând naratorul indică anul 1909 din care debutează acțiunea. El nu oferă însă de la început numele tânărului de aproape 18 ani care mergea pe strada Antim. Numele personajului este expus mai târziu la fel ca și statutul sau social de orfan și implicit motivul căutării casei lui moș Costache Giurgiuveanu.

Circularitatea românească este o altă trasatură a doricului vizibilă în acest text prin motivul "drumului". În viziunea lui Calinescu la fel ca și la Rebreanu drumul este o metaforă a vieții. La sfârșitul romanului Felix reface drumul pe strada Antim parându-i-se că aude cuvintele cu care a fost întâmpinat de Costache Giurgiuveanu "Aici nu sta nimeni". Asadar, drumul deschide dar și închide atât discursul epic cât și istoria narată. Cuvântul "nimeni" transpus în italice la finalul romanului sugerează o închidere definitivă a textului. În mod clar nicio poveste de iubire nu mai poate avea loc între Felix și Otilia sau Otilia și Pascalopol.

Felix va fi întâmpinat la începutul romanului de unchiul său. Acesta se prefacă că nu-l recunoaște și refuză să-l invite în casă. Refuzul se explică psihologic: avarul, așa cum demonstrează Greimas și Fontanille în "Semiotica pasiunilor", trăiește teama de exterior.

Avarul se caracterizează în primul rând prin frica față de ceilalți din jurul său. Moș Costache Giurgiuveanu are în permanentă obsesia că este pandit de sora sa, Aglae și de ceilalți din clanul Tulea care vor să-i fure banii. Așa se explică și reacția pe care o are față de Felix: "-Nu-Nu-Nu stiu....Nu sta nimeni aici, nu cunosc!" Balbaiala și disimularea sunt caractereologice pentru avar. Practic cea care deschide acțiunea este Otilia, care-l recunoaște pe Felix din fotografiile trimise de acesta într-un timp anterior: "-Dar papa, e Felix!"

O altă caracteristică a romanelor lui Calinescu este prezentarea personajelor importante încă de la început prin aducerea lor într-un spațiu interior. Când Felix sosese la unchiul său observă și alte personaje care se aflau în casa lui moș Costache. Otilia este cea care face prezentările, însă ordinea în care sunt prezentate celelalte personaje nu este deloc întâmplătoare. Primul personaj cu care face cunoștință Felix este Pascalopol. Se anticipează încă de pe acum rivalitatea între cei doi. Pascalopol își manifestă de la început raportul de superioritate pentru că reține mult timp mâna

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

lui Felix intr-a sa, privindu-l ironic. Celelalte personaje aflate la Costache Giurgiuveanu se incadreaza grotescului.

Aglae joaca table si carti cu barbatii in timp ce Simion, sotul ei, poarta broboada si brodeaza. In mod evident conducatoarea clanului Tulea este Aglae. Uimita de studentul la Medicina Weissmann "baba absoluta fara cusura-n rau". Alaturi de Aglae se afla si Aurica care participa la intalnirile din casa lui Costache Giurgiuveanu pentru a-i atrage atentia lui Pascalopol. In realitate, Pascalopol il viziteaza pe mos Costache numai pentru a o vedea pe Otilia, pe care o iubeste. Totusi Aglae nu renunta la speranta de a o marita pe Aurica, fata batrana prin excelenta cu Pascalopol; pentru ele acesta reprezinta o "partida".

Otilia este un personaj complex fiind un amestec intre candorile adolescentei si maturitate. Ea se situeaza mereu intre cei doi barbati care o iubesc: Felix si Pascalopol. Ambele personaje masculine sunt reflectari ale autorului in sa la varste diferite. Doua tipuri de iubire sunt create in roman – cea adolescentina intre Felix si Otilia si cea matura Pascalopol si Otilia. Amandoi se raporteaza la Otilia ca enigma, de altfel autorul marturiseste intr-o scrisoare adresata editorului sau Al. Rosetti ca pentru un tanar de 18 ani asa cum era Felix, Otilia nu putea sa fie decat o enigma. Paradoxal si Pascalopol se raporteaza la ea din aceeasi perspectiva. La sfarsitul romanului, Pascalopol ii va spune lui Felix ca pentru el, Otilia a fost o fata ciudata deci o enigma. Este evidenta intentia autorului de a dezvolta ideea enigmaticului feminin.

Si pentru alte personaje Otilia este de neinteles. Titi de exemplu, fiul Agaei si al lui Simion crede la un moment dat observand exuberanta Otiliei fata de Felix si Pascalopol ca aceasta: "Se preteaza". Acest lucru o deranjeaza foarte mult pe Otilia care i se plange lui mos Costache. Avarul tinde astfel sa se salveze prin dragostea pe care o poarta Otiliei dar in acelasi timp nu o poate suporta nici pe sora lui, Aglae.

Tot clanul Tulea este dominat de realitatea degradarii. Simion ajunge sa se considere la un moment dat Iisus Hristos coborat pe pamant pentru mantuirea omenirii. Va semna sub numele de Iisus scrisoarea pe care membrii clanului Tulea o trimit la Paris, Otiliei care plecase intr-o calatorie cu Pascalopol. Simion incepe sa manance mult simtind cum creste in el o forta colosala aproape herculeana. Ii este frica uneori sa calce mai apasat pe podele de frica sa nu le rupa. Se uita frecvent in oglinda si-si pipaiete muschii. In realitate este foarte slab, arata aproape ca o umbra iar nebunie lui este determinata si de rautatea Aglaei.

Degradarea biologica se transmite de la tata la fiu. Titi este un retardat care nu reuseste sa termine nici liceul dar pe care Aglae il considera foarte talentat la desen. El copiaza ilustrate neintelegand foarte bine realitatea iar cand se plictiseste se duce si se leagana. Este total subordonat mamei. Singura sa escapada fiind casatoria cu Ana ceea ce inseamna ca degradarea biologica nu elimina instinctul sexual. Totusi in momentul in care cineva il supara, el ameninta prin eternul: "va spun la mama!"

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Personajele care apartin clanului Tulea : Simion, Aurica, Eolimpia si Titi sunt conduse de Aglae. Mos Costache Giurgiuveanu , fratele ei, incearca sa fie un intermediar intre familia Tulea si Otilia pe care o luase in grija sa. Otilia este insa mult prea diferita in metalitate si in comportament , concepii pentru a fi acceptata de Aglae.aceasta o priveste ca pe o eterna rivala a Auricai.In momentul in care Pascalopol o invita pe Otilia la mosia sa, Aurica exclama indignata ca o fata n-ar trebuie sa mearga singura cu un barbat.De fapt, Aurica o invidiaza pe Otilia, visand la randul ei la o asemenea invitatie. Otilia il invita pe Felix sa o insoteasca.

Scena de la mosie releva sentimentele de gelozie de ca re este surprins Felix atunci cand observa exuberantaOtiliei in rasport cu Pascalopol.

Cele doua timpuri de iubire create in roman corespund dualitatii Otiliei: pe de o parte este copilaroasa si plina de viata, iar pe de alta parte da dovada de maturitate.Cu Felix este nevoita sa se comporte cu multa grija traind la un moment dat niste sentimente aproape materno, in timp ce cu Pascalopol se poate comporta asa cum ii dicteaza firea.Pascalopol este capabil sa ii inteleaga si sa ii anticipeze toate dorintele. In timp ce Felix este mult mai nelinistit si nerabdator avand nevoie in continuu de o confirmare a iubirii sale.Ambele personaje masculine o vad insa pe Otilia ca pe o enigma.Simgurul personaj caruia i se pare ca a intuit-o bine pe Otilia este Stanica Ratiu, sotul Olimpiei.

Intr-una din scenele romanului, Stanica i se adreseaza direct Otiliei propunandu-i o eventuala casatorie: "Noi doi ne asemanam.Hai sa ne luam!".Opinia lui Stanica Ratiu este ca Otilia accepta prezenta lui Pascalopol datorita faptului ca acesta are avere.Ipoteza aceasta nu poate fi insa sustinuta pentru ca Otilia are partea ei de avere de la raposatii ei parinti.

De multe ori Costache Giurgiuveanu are grija sa precizeze ca o va invidia pe Otilia astfel incat tot ceea ce acumulase el pana atunci sa treaca in zestrea fetei. Aceasta intentie a lui mos Costache prilejuieste conflicte uneori intre el si Aglae, care considera ca este singura indreptatita sa devina mostenitoare. De remarcat este faptul ca Otilia nu insista ca mos Costache sa o adopte, ceea ce ineamna ca nu punea mare pret pe bunurile materiale.Iubirea ei fata de Pascalopol este sincera apreciind galantirea acestuia si comportamentul bland pe care-l are in raport cu ea.

In acelasi timp , Otilia il iubeste si pe Felix de care simte nevoia sa aiba grija.O impresioneaza pasiunea pe care acesta o are pentu ea si dorinta lui de a-si sacrifica toate visele pentru a o putea intretine pe ea.

Stanica Ratiu personaj al parvenirii, va avea aceeasi impresie asupra Otiliei. Las sfarsitul romanului cand se intalneste cu Felix ii spune acestuia ca Otilia a divortat de Pascalopol dupa ce "l-a tocat" si ca s-a casatorit cu un conte, ducandu-se cel mai probabil in Spania. Concluzia lui Stanica Ratiu este ca Otilia "s-a ajuns".Chiar daca vine din partea lui Stanica Ratiu, aceasta opinie poate fi pusa in legatura cu enigmaticul Otiliei.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Intentia autorului a fost de a situa in centru iubirea dintre Otilia si Felix si Otilia si Pascalopol. La o analiza mai atenta, romanul impune in centru clanul Tulea. Dela I.L. Caragiale pana la George Calinescu se observa ca exista o nevoie de conservare a clanului; clanul doreste sa-si pastreze identitatea, aparand teama de exterior. Curvintele prin care este intampinat Felix de mos Costache sugereaza si aceasta realitate. Avarul spre deosebire de parvenit tinde sa se inchida in sine. In "Semiotica pasiunilor" Greimas si Fontanille observa ca avarul este un personaj interiorizat, in timp ce parvenitul este dinamic si dornic de a se afirma social.

In romanele lui Calinescu intre Costache Giurgiuveanu si Stanica Ratiu exista o permanenta stare de panda. Giurgiuveanu stie ca Stanica Ratiu vrea sa-l deposedeze de bani, la fel ca Aglae. De aici se ajunge la crearea unor adevarate scene grotesce pentru ca mos Costache va tine punga cu bani langa el si atunci cand sta pe oala de noapte. Grotescul confruntarii celor doi anticipeaza panda lui Gonzalv Ionescu din "Bietul Ioanide". Gonzalv Ionescu doareea sa devina profesor universitar si de aceea avea o genda in care-si nota cu meticulozitate numele tuturor titularilor, bolile de care sufereau, varsta acestora, asteptand ca unul dintre ei sa moara pentru a-i lua locul. Ironic este faptul ca profesorul Contescu intuieste dorinta lui Gonzalv Ionescu si se hotaraste sa nu mai moara; se ridica din pat, ii revine pofta de mancare, face exercitii fizice si se intremeaza. Tomanul se incheie prin moartea lui Gonzalv Ionescu.

In "Enigma Otiliei" Costache Giurgiuveanu va muri tot din cauza patimii sale. El isi ascunde banii tot sub saltea dar acestia ii vor fi luati fara voia lui de Stanica Ratiu. Grotescul atinge limita maxima prin sosirea clanului Tulea in frunte cu Aglae. Toti incep sa scoateasca dupa bani peste tot, chiar si in soba, dar Stanica avusese timp sa plece. E va intoarc mai tarziu prefacandu-se ca nu stie nimic de bani. Parvenitul este cel care are o mare capacitate de disimulare. Asemenea personajelor lui Caragiale Stanica Ratiu pare a avea raspunsurile la toate intrebarile. Familia pare sfanta pentru el, insa nu va ezita sa divorteze de Oilimpia invocand motivul ca aceasta nu-i poate face "fii pentru patrie".

Adevarata cauza este noua situatie materiala pe care o are Stanica. El posedea acum toti banii batranului si se va insura cu Georgeta pe care in trecut o detestase pentru ca fusese amanta unui general batran. Afland ca aceasta primise din partea generalului o suma considerabila de bani, Stanica Ratiu gandeste ca-si poate spori averea. Ca parvenit isi schimba mereu punctul de vedere fiind foarte adoptabil.

Dupa moartea lui Giurgiuveanu, Otilia se simte singura si pasrasita. Se va duce intr-o seara in camera lui Felix pretextand ca vrea sa cada cum arata odaia unui baiat. De fapt, Otilia vrea sa i se daruiasca lui Felix, insa acesta pentru a-i demonstra sentimentele puternice pe care le are pentru ea refuza erotismul. In discutia lor, Otilia il sa ca model pe Pascalopol, personaj cu care Felix se afla mereu in competitie. Ea ii spune lui Felix ca un barbat trebuie sa munceasca, sa faca o cariera pentru ca numai asa se poate afirma in societate. Nu accepta ca Felix sa renunte la studii numai pentru a-i crea ei un confort material. Ea intuieste ca Felix este mult prea ambitios pentru a se putea multumi numai cu iubirea ei.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

De aceea a doua zi dimineata Felix afla cu surprindere ca Otilia plecase cu Pascalopol. Peste doua saptamani va primi un bilet din partea ei in care i se spunea ca s-a hotarat sa-l paraseasca pentru ca nu vrea sa fie o piedica in viitorul ei.

Romanul propriu-zis se incheie aici dar cuprinde si un epilog. Intr-o povestire-sumar (Gerard Genette- "Figures III") naratorul evoca devenirea lui Felix ca profesor universitar si celebru colaborator la tratate de medicina dar si faptul ca "se casatori intr-un chip , care se cheama stralucit si intra prin sotie intr-un cerc de persoane influente". Lectorul se poate intreba pe buna dreptate unde este Felix cel de alta data care traia numai pentru iubirea fata de Otilia. Sa fi urmat el intr-atat de mult sfaturile Otiliei incat sa renunte la orice iubire? Semnificativ este si amanuntul ca naratorul desi omniscient nu aminteste numele sotiei lui Felix ci doar ca prin ea se realizeaza ascensiunea sociala a acestuia. Nu pare de asemenea intamplatoare amintirea despre Stanica Ratiu care se insurase cu Georgeta? Totusi apropierea dintre Felix si Stanica, parvenit prin excelenta poate fi doar tangentiala pentru ca Felix reuseste prin propriile merite, este un tanar studios si ambitios.

Tot in epilog, Felix se itnalneste in tren cu Pascalopol care i se pare foarte imbatranit. Pascalopol spune ca nu mai ste cu Otilia, careia i-a redat libertatea. Li va spune de asemenea ca Otilia sufera. Concluzia lui Pascalopol este ca Otilia " A fost o fata delicioasa dar ciudata. Pentru mine e o enigma." Plecarea Otiliei de langa Pascalopol ofera inca o data ideea enigmaticului feminin. Anterior intr-o discutie cu Felix, Otilia ii marturisise ca succesul femeilor in viata "este o chestiune de viteza" pentru ca "noi fetele traim 5-6 ani". Oare Otilia l-a parasit pe Pascalopol fiind dominata de aceasta obsesie a imbatranirii?

Pascalopol ii arata lui Felix si o fotografie a Otiliei din prezentul narativ. Uimit Felix nu o recunoaste pe Otilia, fata plina de viata din trecut ci vede "o doamna foarte picanta, gen acritra intretinuta" alaturi de un barbat exotic cu floare la butoniera". Felix compara aceasta fotografie cu aceea pe care i-o dormise Otilia in trecut; sunt comparate de fapt doua timpuri : prezentul si timpul adloescentei cand o iubise pe Otilia. Astfel se explica si finalul romanului cand felix reface drumul pe strada Antim. El isi aduce aminte de vechea lui pasiune inasa in acelasi timp i se pare ca aude cuvintele pe care le rosteste Costache Giurgiuveanu: "Aici nu sta nimeni" Acesta este ultimul enunt iar cuvantul "nimeni" transpus in italice accentueaza ideea unui final definitiv. Est clar ca numai este posibila nici o poveste de iubire. George Calinescu creeaza un roman al unei inchideri totale.